

Зайцева Валентина,

студентка 5 курсу

Факультету філології та соціальних комунікацій

Наук. керівник: О. П. Новик,

доктор філологічних наук, професор (БДПУ)

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ВІД ПОКОЛІННЯ ДО ПОЛІННЯ: БУЛЬБА І БУЛЬБАШКИ

В літературу Олекса Стороженко ввійшов романом «Брати-близнюки» (1857), що раз і назавжди визначив обраний письменником об'єкт художніх інтересів, незалежно від мови твору, бо в російськомовному романі нуртувала українська стихія. На сьогодні існує багато літературознавчих досліджень з проблеми вивчення національної ідентичності. Значний вклад в дослідження здійснили: Е. Сміт, І. Кривонос, Ю. Бондаренко, С. Андрусів, Т. Шевченко та інші. Спираючись на здобутки українського літературознавства, ставимо за мету науково розглянути та дослідити проблему національної ідентичності в романі «Брати-близнюки» Олекси Стороженка. Протягом написання роботи було використано такі методи: культурно-історичний метод, компаративний, психологічний, міфологічний, синтез, аналіз.

Проблеми національної ідентичності виникають найчастіше стосовно явищ літературного покоління, які мають транскультурний характер. Оксана Верестюк наводить факти розбіжностей між мовною, державною, етнографічною та національно-літературною ідентичностями відомих митців. Українська література, як твердить дослідниця, не може відмовлятися від імен, які належать водночас культурі російській: М. Гоголя, М. Костомарова. Національна ідентичність – будь-яке залежне від національного світогляду систематичне висловлювання, що стосується осмислення й формування національної самобутності окремого індивіда та цілого народу [1, с.41]. Не вдається беззастережно ідентифікувати з українською літературою класика російського письменства й українця за походженням М. Гоголя, хоча було чимало спроб визначити мовний і культурний, біографічний і психологічний, історичний та ідеологічний напрямки літературної творчості автора, що носять межовий, подекуди гібридний характер.

Демонструючи зацікавленість розмаїтими проявами національного «я», О.Стороженко звертав увагу на проблему надання українцями імен, прізвищ (прізвиस्क). При цьому романтик розглядав антропоніми як матеріал для студіювання національної ментальності. Аналізуючи народний характер крізь призму антропоніміки, прозаїк вказував, зокрема, на сміхову ментальність нації. Українці, як зауважував О.Стороженко, давали прізвиська не лише з огляду на окремі вчинки людини, але й за принципом відповідності до характеру, як індивідуального, так і національного. Наприклад, Скупиндя – "бо з біса скупий був", Лежень – бо "пообідає, і знов куня". Духовна деградація новоявленого українського панства у прозі О.Стороженка фіксується з допомогою прізвищ-присудів на зразок: Драбина, Книш, Дудка, Покришка, Капелька, Малинка, Бульбашка. Тож пересічний українець першої половини ХІХ ст. – це типовий "Пищи-Муха",

що "крутиться, як муха в окропі", а проте не занепадає духом.

Творчість Стороженка – двомовна: українською та російською, але його годі назвати письменником міжнаціональним. Бо його «Рассказы из крестьянского быта» й інші російськомовні оповідання, романи мають усі ознаки національно-органічного стилю того ж ґатунку, що й твори україномовні. Відгомонам деяких гоголівських мотивів позначений його ранній роман «Братья-близнецы»: характеристики старосвітського побуту, образи бурсака Галушки, скнари Ховайлихи – Плюшкіна в спідниці, зображення сварки Івана Семеновича і Петра Семеновича Бульбашок. Читачі порівнюють Бульбашок з їх відважними предками, опоетизованими М. Гоголем у героїчному образі Тараса Бульби. Зображуючи Бульбашок, як і їхніх сусідів: Драбин, Книшів, Покришок, Дудок, Капельок, Малинок, романіст висміює духовну дріб'язковість, моральне убозтво новоспеченого панства [3, с. 67]. Роман «Брати-близнюки» написаний російською мовою, несе на собі сліди впливу Гоголя. Але тут цей вплив має своєрідний характер. Якщо в повісті М. Гоголя «Тарас Бульба» весь пафос письменника зосереджено на романтизації героїзму, одчайдушної відваги і осмисленого патріотизму в подвигу українського громадянина часів Запорізької Січі, то в «Братах-близнюках» відчувається розчарування обивательським животінням безславних нащадків славного Тараса Бульби.

У творах О. Стороженка поєдналися яскраве змалювання побуту та звичаїв селянства з романтичним оспівуванням боротьби українського народу за свою національну незалежність. На сторінках його творів ожили визначні події історії козацтва. Семен Семенович Бульбашка, герой роману Стороженка «Брати-близнята» – бойовий сподвижник Румянцева з турецької війни 1768–1774 рр., ретельний служака, середньої руки великобудищанський, на Полтавщині дідич. На образ це – людина міцно збудована, благодушна, спокійна до флегматичності, з гастрономічними нахилами та літературними інтересами. Так само виглядає і його син, теж Семен на ім'я, з яким ми зустрічаємось в епізоді роману. Подібно до батька, цей Семен Семенович молодший «славно служил» у війську, а дійшовши середніх літ, подався на відставку, оселився у маєтку, і, як людина доброї душі, «всеми любим и уважаем». Старий будищанський обиватель, батько братів-близнят, досить типова людина для старої панської України. Він має справи у генеральнім суді, позивається із своїм сусідом Покришкою. Як бачимо, Семен залишив всі видатні справи у минулому і осів в гарному маєтку в скринях якого поприховувало чимало старих батьківських карбованців та дукатів. На противагу Семену Бульбашці постає Тарас Бульба. Суворий та непохитний, старий козак Тарас живе, сповненим небезпек та негараздів, життям. Він не створений для сімейного затишку. Його втіха – чисте поле та добрий кінь. Людина сильної волі та природного розуму, зворушливо ніжний з товаришами та нещадний до ворогів. Образ Тараса є втіленням вправності та розмаху народного життя, всієї духовної та моральної сили народу. Це людина з високими почуттями, думками, пристрастю. Сила Тараса в могутності тих патріотичних ідей, які він сповідує. У ньому немає нічого егоїстичного, дріб'язкового, корисливого. Його душа прагне лише свободи і незалежності для свого народу.

Для Миколи Гоголя Україна відійшла в минувшину, що і

відображено в романі Олекси Стороженка «Брати-близнюки». Повість «Тарас Бульба» – це своєрідна тризна за тією «страшною республікою», яка була «именно потребою того века». Олекса Стороженко («Брати-близнюки») не випадково звернувся до цієї теми, в середині 19 ст., коли яскраво виявилися суперечності кріпосницького суспільства, зокрема паразитизм дворянства, злободенними були художні пошуки причин виродження панівних класів, яке розпочалося ще в минулому столітті, коли козацька старшина перетворилася в «малоросійське» дворянство. Хоча роман написано російською мовою, проте український дух побутує в ньому повністю, тож не має причин сперечатися про національну ідентичність героїв, треба лише замислитися над тим, що зробити для того, аби повернути ідентичність українському народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванишин М. Дискурс національної ідентичності : підстави до вивчення. *Дивослово*. 2009. № 4. С. 40–41.
2. Стороженко Олекса Марко Проклятий: вибрані твори. Київ: **Знання**, 2014. — 206 с.
3. Хропко П. Закоханість у національну старовину : [огляд творчості О. Стороженка]. *Дивослово*. 2001. № 11. С. 67–68.

Євгенія Колодій,

студентка 4 курсу ЗУМЛ групи

Керівник: д. філол. наук, проф. **Новик О. П.**

ДЕТЕКТИВНІ РИСИ У ТВОРЧОСТІ ВСЕВОЛОДА НЕСТАЙКА

Детектив органічно вжився в сучасну літературу як динамічний пригодницький жанр. Дослідженню детективного жанру присвячено багато робіт, але саме детективні риси у творчості українських дитячих письменників, зокрема в романах та повістях Всеволода Нестайка, розглядалися не так детально. Тема роботи є актуальною, оскільки уможливорює розгляд творчості Всеволода Нестайка в новому ракурсі.

Об'єкт дослідження – твори Всеволода Нестайка: «Тореадори з Васюківки», «Незвичайні детективи».

Предмет дослідження – риси детективного жанру в названих текстах.

Мета – визначити основні детективні риси в романі «Тореадори з Васюківки» та у повістях Всеволода Нестайка.

На підставі цієї мети поставлені наступні **завдання**:

- розглянути праці науковців, присвячені детективному жанру в дитячій літературі;
- виявити детективні риси в трилогії Всеволода Нестайка «Тореадори з Васюківки»;
- з'ясувати роль елементів детективного жанру в збірці повістей письменника «Незвичайні детективи».

Використана методика дослідження: історико-генетичний (дослідження художньої генези жанру детективу), герменевтичний (вивчення текстів Всеволода Нестайка), порівняльно-історичний, описовий